

Enquête over bezuinigingsplannen in de zorg voor verstandelijk gehandicapten - resultaten

Piet Schuerman adressenbestanden

November 2022

Inleiding

De *Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland* (VGN) en *Zorgverzekeraars Nederland* (ZN) hebben een plan gepresenteerd om tegemoet te komen aan de groeiende kosten en de personeelsproblemen binnen de gehandicaptenzorg.¹ In deze plannen staat onder meer dat voor iedere cliënt zoveel mogelijk een plek in de samenleving moet worden gevonden en dat het aantal cliënten dat onder de Wet Langdurige Zorg (WLZ) valt, verminderd moet worden. Elke cliënt heeft ‘recht op technologie die zijn zelfstandigheid vergroot’. ‘Stakeholders’ moeten worden beïnvloed om de plannen door te voeren.

Bij deze plannen zijn de cliëntenorganisaties in de zorg voor verstandelijk gehandicapten en de vertegenwoordigers/familie van bewoners niet betrokken geweest.² Omdat de *Piet Schuerman adressenbestanden* (opvolger van het Landelijk Netwerk Kritische Ouders, LNKO) van mening is dat ook de vertegenwoordigers/verwanten inspraak moeten hebben in dit soort plannen, die ingrijpende gevolgen kunnen hebben voor de bewoners van instellingen, is een enquête afgenomen onder de leden van de *Piet Schuerman adressenbestanden*. In de enquête is gevraagd naar de voorstellen van de vertegenwoordigers zélf voor mogelijkheden om te bezuinigen, en naar hun mening over de bezuinigingsplannen van ZN en VGN. In totaal 25 vertegenwoordigers vulden de enquête in, of spraken zich op een andere wijze uit over de bezuinigingsplannen.

Hieronder worden uitkomsten van de enquête samengevat.

Eigen voorstellen voor bezuinigingen

De eerste vraag die in de enquête werd gesteld, was welke bezuinigingen de vertegenwoordigers zelf zou willen voorstellen. Er bleek veel overeenstemming te bestaan over bezuinigingsmogelijkheden. De volgende mogelijkheden werden diverse keren genoemd:

- Minder ZZP'ers en flexwerkers

¹ [Zorgverzekeraars Nederland en VGN sluiten akkoord voor toekomstbestendige gehandicaptenzorg | Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland](#)

² <https://www.vraaggraak.nu/2022/12/01/wat-kan-een-clientenraad-met-het-transitieakkoord-van-vgn-en-zn/>

- Minder onnodige functies in de zorg
- Normale salarissen en geen bonus bij vertrek voor bestuurders en managers, geen hobby's met gemeenschapsgeld die ten koste gaan van de dagelijkse begeleiding, geen dure huisvesting voor bestuurders en managers
- Minder managementlagen
- Lagere overhead, minder geld voor ict, goedkopere dienstauto's
- Stopzetten marktwerking

De vertegenwoordigers zien mogelijkheden om te bezuinigen op salarissen, bonussen, huisvesting en (naar hun mening overbodige) managementlagen. Ook zijn er veel functies die niet direct zorg-gerelateerd zijn en waar op bezuinigd kan worden.

“De bureaucratie is enorm toegenomen en in de praktijk is het niet meer te hanteren. De lagen in de organisatie boven de werkers van de werkvloer zijn zo toegenomen, dat het volledig vastloopt. Het systeem van de organisatie en het denken in geld is dominant geworden over de leefwereld van de bewoners. Een begeleider heeft nu 6 werkbegeleiders (teamcoach, zorgcoach, gedragsdeskundige, manager, directeur en RvB). De kloof tussen bestuur en werkvloer is niet te overbruggen.”

“Normale salarissen en geen bonus bij vertrek.”

“Zorgcowboys aanpakken die zichzelf verrijken ten koste van de mensen die de zorg echt nodig hebben.”

“Het voorkómen van weglekken van zorggelden via complexe juridische organisatiestructuren. Zie <https://www.nza.nl/actueel/nieuws/2021/07/08/nieuw-barrieremodel-tegen-weglekken-van-zorggelden-via-complexe-juridische-organisatiestructuren>”

“Eigen kantoorpand in plaats van het huren van een duur kantoorpand in het centrum van de stad, ver weg van de dagelijkse realiteit van de zorg.”

“Veel te veel managerslagen en de handen aan het bed komen er dikwijls financieel bekaaid af.”

“Landelijk gezien hebben zorgorganisaties het uit de hand laten lopen met inzet van zzp-ers en flexmedewerkers. Elke zorgorganisatie moet vaste medewerkers juist faciliteren en aanvullend in te zetten door zzp-ers of flexmedewerkers. (...) Overheid ziet al jaren de problemen in de zorg en doet niets, neemt geen verantwoordelijkheid.”

Oordeel over de plannen van VGN en ZN

De reacties op de bezuinigingsplannen van ZN en VGN zijn niet positief. Vooral het weer gedwongen worden om zelfstandig in de maatschappij te gaan wonen kan niet op instemming

rekenen; er worden verschillende voorbeelden gegeven van waar dit eerder is misgelopen.³ Er is de afgelopen decennia al veel ervaring opgedaan met het plaatsen van deze bewoners in woonwijken, en die waren meestal niet positief. VGN en ZN zouden deze ervaringen moeten gebruiken bij het maken van plannen en de fouten die toen zijn gemaakt, niet opnieuw maken.

Een grotere inzet van domotica wordt in principe onjuist gevonden, behalve waar het aantoonbaar ondersteunend werkt. Meestal leidt domotica echter tot nog meer eenzaamheid.

Men is het er niet mee eens dat de plannen van VGN en ZN buiten de vertegenwoordigers en de belangenorganisaties om zijn gemaakt. De plannen worden “slecht en onnadenkend” genoemd.

“Uitkleding en verkleining van toegang tot de 'meer veilige' Wet Langdurige Zorg is ontoelaatbaar.”

“Een plek in de samenleving is voor velen slecht. Het leidt tot eenzaamheid, tot kwalijke reacties uit de samenleving. Dat is gebleken in de jaren na 1980 toen er een golf over NL ging met slogans als ‘zij moeten onder ons wonen’. Het is niet voor niets dat er na verloop van tijd veel cliënten weer uit de samenleving overgeplaatst werden naar een instelling. Omdat ze daar beter functioneerden.”

“Er is nu al veel eenzaamheid en verwaarlozing bij kwetsbare mensen met een beperking die zogenaamd zelfstandig kunnen wonen met een of 2 keer per week ambulante begeleiding. Deze mensen worden veelal ernstig overvraagd; uitzonderingen daargelaten. Door nog meer uitholling, afschalen en verschraling gaan wij in ons land nog veel en veel meer problemen krijgen op het gebied van psychische verwarde mensen, overlast. (...) We kunnen het wel hebben over ‘omkijken naar elkaar’ en ‘naberschap’, maar we weten met zijn allen dat dat mooie maar loze kreten zijn. Onze wereld zit zo niet meer in elkaar.”

“Onze dochter heeft al eerder in een project gezeten van integreren in woonwijken (...). Helaas heeft dit voor haar heel slecht uitgepakt omdat zij zich erg onveilig voelde, nageroepen werd en niet zonder begeleiding naar buiten durfde, wat later ook nog eindigde met seksueel misbruik door een medebewoner. Het is voor ons zeker geen optie om haar te laten integreren in een woonwijk.”

“Op instellingsterreinen kunnen ze een frisse neus halen. In een rijtjeshuis ontbreekt begeleiding om met de doelgroep naar buiten te gaan.”

De vertegenwoordigers bestrijden dat kleine groepen in de wijk goedkoper zouden zijn dan het wonen op een instellingsterrein, dat hebben de ervaringen in het verleden wel laten zien.

³ Zie hierover ook: M. Malsch, *Hoe gehandicapten hun thuis verloren* (2022): https://www.bol.com/nl/nl/p/hoe-gehandicapten-hun-thuis-verloren/9300000083243129/?bltgh=nqnSrLv7g3GuTUtilDIEIg.4_13.14.ProductImage

Bovendien is gebleken dat het wonen in de wijk niet werkt voor de meeste verstandelijk gehandicapten:

“Kleine groepen in de wijk leiden alleen tot hogere kosten. Zie het debacle in Zeeland met Arduin.”

“Kijken of cliënten dichterbij terecht kunnen voor de dagbesteding. Er wordt zo ontzettend veel heen en weer gereden met taxibusjes.”

“Ik vind de plannen zeer verontrustend voor de bewoners, ouders en familie mee laten werken hoe kan je dat vragen aan mensen met een baan en een gezin? Hoe dan?”

“Niet akkoord. Het wonen in de wijken is juist voor veel groepen teruggedraaid, omdat ze vereenzaamden.”

Domotica heeft vaak negatieve effecten; een enkeling noemt positieve effecten:

“Mijn eigen dochter krijgt al veel te weinig aandacht. Ze noemt het huis waar ze woont een gevangenis omdat er buiten haar familie niemand tijd heeft om met haar eens naar buiten te gaan. Domotica is inmiddels een geaccepteerde nachtwacht, maar moet mijn dochter dan tegen nog meer apparatuur aanpraten als zich niet goed voelt of eenzaam is? Bezuinigen zal het zeker maar met zorg heeft het in mijn ogen weinig te maken.”

“Laat de zorgverlening wel mensenwerk blijven en niet robotiseren. Laat cliënten in hun waarde, en maak je er niet gemakkelijk af door een robot met hen te laten communiceren in voorgeprogrammeerde taal.”

“Ik vindt dat er wel veel meer domotica moet komen die de mogelijkheden van de cliënt verbeteren zoals een spraakcomputer. Mijn zoon is zwaar gehandicapt en kan niets, door de extra mogelijkheden kan hij zich nu bijna zelfstandig redden en door zelf de TV te kunnen bedienen, de deuren kan openen en de lampen aan en uit doen en kan aangeven wat hij wil, hij hoeft nu niet meer lang op de verzorgsters te wachten.”

Minder bureaucratie voor de groepsleiding

Tot slot is in de enquête gevraagd naar een aantal specifieke bezuinigingsmogelijkheden. De antwoorden worden hieronder samengevat. Omdat er veel overlap was met de eerdere vraag naar de eigen ideeën over bezuinigingsmogelijkheden, is een deel van de antwoorden weggelaten.

Met het voorstel voor minder bureaucratie waren alle mensen die reageerden het eens. Personeel zit te lang en teveel achter de computer. Alles moet over teveel lagen. Er is geen tijd om een praatje te maken met de cliënt. Ook het aanvragen van facilitaire zaken duurt te lang omdat de bureaucratie zo ingewikkeld is dat het zorgpersoneel het ook niet meer begrijpt.

“Zorgverzekeraars zouden veel meer moeten toezien op de kwaliteit van zorg en dat deze volgens de zorgplannen geleverd wordt. Er op toezien dat de spelregels van medezeggenschap goed worden uitgevoerd. Zorg aan mensen die daar een leven lang van afhankelijk zijn vraagt een andere registratie.”

Minder managementlagen en minder hoge salarissen

Voor zover de respondenten op dit voorstel reageerden, waren ze het ermee eens.

“Eens! Ik snap dat bestuurders veel verantwoordelijkheid dragen, maar ze staan zo ver van de cliënt af. Al die managementlagen vind ik overbodig en verwarrend. Elke manager die je probeert te benaderen begint altijd met roepen dat het niet de bedoeling is dat je hem of haar ‘hierover’ benadert. Waar ben je dan wel voor? vraag ik me dan af.”

“Minder vergaderen, maar beter belonen en meer waardering voor de dagelijkse begeleiding.”

Directeuren en managers op de groepen laten werken

Twee respondenten waar het *niet* eens met dit voorstel. De reden hiervoor was dat deze functionarissen de bewoners niet kennen. Anderen vonden dit wel een goed idee, zij het onder voorwaarden.

“Directeuren en managers mogen ‘proeven’ van de werkvloer en ‘meekijken in de keuken’. Zodat zij ondervinden en ervaren wat het werk in de brede zin inhoudt. Meewerken als soort van stage is prima. Zelfstandig meewerken graag niet, hebben geen inhoudelijke kennis.”

“Mooi streven, maar de directeur die ik nu meemaak, heeft geen feeling met de doelgroep, komt uit een andere wereld, is alleen maar bestuurder. Ik maak al wel mee dat managers in nood bijspringen. Maar ook hier kan het volgens mij met minder managers af.”

Conclusies

In totaal deden 25 mensen mee aan de enquête. Hun antwoorden geven een goede indruk over alternatieve mogelijkheden om te bezuinigen en over wat verwanten vinden van de bezuinigingsplannen van VGN en ZN. Die plannen worden vrijwel volledig afgewezen. De resultaten van de enquête komen overeen met het standpunt dat KansPlus en het Landelijk Steunpunt (mede)zeggenschap (LSR) hebben ingenomen over de plannen van VGN en ZN.⁴

Er moet minder bureaucratie komen voor de groepsleiding. Door die bureaucratie is er minder tijd voor de zorg en voor een praatje met de cliënt. Er zijn teveel niet-zorggebonden functies en managementlagen, en daar kan ook op bezuinigd worden. Er zijn teveel flexwerkers als gevolg van het beleid van de landelijke overheid. Dat is niet goed voor de zorg. Er moet

⁴ <https://hetlsr.nl/akkoord-vgn-en-zn-over-toekomst-van-de-gehandicaptenzorg/>

daarom veel meer worden ingezet op vaste medewerkers. De groepsleiding moet gefaciliteerd en gewaardeerd worden. Er gaat teveel geld naar bestuurders en managers: hun salarissen, bonussen, hun huisvesting en hobby's. Uit al dit soort zaken kunnen volgens de vertegenwoordigers bezuinigingen worden gehaald, en dan hoeft dat niet op de zorg te gebeuren.

Men is het niet eens met de plannen van ZN en VGN. Zelfstandig wonen in de maatschappij werkt niet bij deze groep bewoners: wat er vroeger is gebeurd, onder meer bij het debacle bij het Zeeuwse Arduin, is niet voor herhaling vatbaar.

Domotica is meestal niet geschikt voor deze groep, het brengt ze nog verder in de isolatie. Het leidt juist tot vereenzaming als er meer technologie gaat worden ingezet in de zorg voor deze groep. Er gaat niets boven direct contact. Een uitzondering wordt gemaakt voor bijvoorbeeld een spraakcomputer of andere domotica die de bewoner *ondersteunt* – dat kan wel helpen.

Samengevat worden de bezuinigingsplannen van ZN en VGN afgewezen. Bovendien wordt gevonden dat dit soort plannen niet buiten de vertegenwoordigers en de belangenorganisaties moeten worden gemaakt. Daarbij komen de vertegenwoordigers zelf met een aantal suggesties voor bezuinigingen die niet ten koste hoeven te gaan van de directe zorg, terwijl veel van de plannen van VGN en ZN dat waarschijnlijk wél doen.

Het verdient dus **aanbeveling** dat de plannen van ZN en VGN grondig worden bijgesteld op basis van de resultaten van deze enquête.